

БА 153

31

8



БА 153

№ 1. ~~Х~~ Выдаўніцтва суполкі „Полачанін“

№ 1.

АЛЬБЭРТ ПАЎЛОВІЧ

~~Д. № 1331~~

~~1781~~

== СНАПОК ==

(ЗБОРНИК ВЕРШОЎ)



ВІЛЬНЯ



1910

Бел. С. 123

Г.

Кнв. 1953 г. 6/153

374

2007

10

2004

БА 153

С. 4 р
314

АЛЬБЭРТ ПАЎЛОВІЧ



СНАПÓК



СБОРНИК ВЕРШОЎ



ВІЛЬНЯ

1910

BA 153
~~1888~~
1888



15. 0 4. 2009

„ПРАЦУЙ І ПЕЙ“

Што сядзіш ты, мой браце, панурэны
І аб чым так смуцішся душой?
Ў тваёй хатачцэ цеснай, закурэнай
Вее смуткам і цяжкай нудой.
І чаму твая грудзь увалілася,
Гдзе твой голас, гдзе песня твая?
Глянь! жыцьцё новым ключэм забілося,
Пасьяла палягу ўстала земля:
І альха і верба распускаюцца,
С-пад зямлі выглядае пасеў,
Чуеш: ітушкі пяюць, заліваюцца;
Вунь на купіне бусел прысеў, —
Жджэ, цэ скора кабылка касматая
С табой выйдзе зрэзаць баразну,
І знаёмая песня аратая
Ад душы прывітае вясну.
Ты маўчыш, а з вачэй сьлеза мутная
Пакацілася ціха далюў—
Надаело, знаць, жыцьце безпутнае
І чужых пільнавацца кутоў...
Ты гаруеш, што праца крывавае
Век кладзецца на полі чужым,
Ў мазалях твае рукі каравыя
Адпачынку ня знаюць зусім.
Пей! паслухай мяне, брат, гаротнаго:
Чым больш жалю, сьпевай тым мацней!
Песьняй ўцешыш ты бусла маркотнаго,
І самому шмат стане лягчэй!

ТРЫВОГА

(ПАСЬВЯШЧЭНЬНЕ Д. Х. РАТГАУЗУ).

Надойдзе мінута, і хваля марская
Ўзарвецца высокай сьценой,
І вые, і плачэ, як пушча лесная,—
Замрэ—зноў і ціш, і спакой.

Кругом анямее прастор серад ночы—
Ні шуму, ні ветру нігдзе...—
Ля бярэгу пена ледзь чутна шапочэ
І, таючы, нікне ў вадзе.

У лёгкай дрэмоце застыгне прырода,
Укутаўшысь сьвежаю мглай.—
Шчасьлівая хвіля! прастор і свабода
Клянучца быць вечна са мной.

І мілая хвіля так ценшыць мне душу, —
Аж верыць ня хочэцца мне,
Што новы прыбой дзікім стонам заглуша,
Што скоры ён, скоры памкне;

Што ў гэтай спакойнай і ціхай пагодзе
Скрываецца здрада, мана;
Што хвалі час доўгі ня могуць у згодзе
Ужыцца з сабой, як адна...

І нерыць ня хочу, што ўспеніцца мора,
Завые, застогне яно,
Што хвілі сначынку ад смутку і гора
Прабшыць доўгі час не вально;

Што ўсё у прыродзе не вечно, не трвала —
З мінутай змяняецца ўсё,—
Адно толькі гора, калі напаткало,
Дык думкамі струець жыцьцё.

Панурые, злые, гнятуць яны сэрца —
Мінута—зноў здрадны спакой...
І так у трывозе век цэлы да сьмерці
Змагайся з людзьмі і з сабой!!

* * *

(З Д. РАТГАУЗУ).

Паглядзі, якая хмара, —
Колькі смутку, скаргі ў ёй;
Бытцам сьлёзы, дажджу каплі
Паліліся над зямлёй.

Момант—хмары той ні знаку,
Ветрам чыста развяло.
Так і мы, брат, век праплачэм,
Згінем,— нас як не было!

* * *

АФЯРУЮ

ЯКУБУ КОЛАСУ

Ў хаце сьветнай і прасторнай
Холадна без конца;
Праз вакно, хоць паглядае,
Ды ня грэе сонца.
А на лаўках, скачанеўшы,
Ціха сідзяць дзеці:
Іх цікавіць, што вучыцель
Кажэ ім аб сьвеці.
Гдзе цяпло, зьвяры і птушкі,
Караблі ды морэ,
Скуль багацтва і дастаткі,
Бедната і горэ.
С чыстым сэрцам налегае,
Каб навукі семя
Бедным сельскім хлапчэням
Усадзіць у цемя.
Мерзнуць дзеці і вучыцель
У халоднай хаце;
Іх душа адным сагрэта:
„Навука — багацьце!“

СТАРЭЦ

Чуць дзень той настане, ад самаго раньня,
Чуць блісьне свет сонца ў вакно, —
Дзядочэк старанькі, як світка, сівенькі
У дождж і ў пагоду адно:
Лахмоўца, што мае, атопкі ўздзевае,
Дзье торбы за плечы кладзе,
Падвіжа вяроўку і так на жаброўку
Падпёршыся кіем ідзе.

Чуць ногі валочэ, у нос штось бармочэ
 (Ў дарозе заўсёды шэптаў):
 Ці пацеры можэ, ці, крыў таго Божэ,
 Свой век і жыццё сваё кляў.
 Як ўспомніць былое, сваіх дзетак трое
 І як пазміралі яны:
 Перш-на-перш-то матка, за ёй і дзіцятка;
 Як смутна гудзелі званы;
 І як ўсё багацьце, што было у хаце
 Пажар ненасытны павёў.
 Сам зсунуўся з болю, увяз у нядолю,
 Астаўся адзін, асівеў
 Цяпер пры дарозе, пры крыжы й бярозе
 Ён мейсцэ сабе абабраў.
 Да самага змрока, прыжмурыўшы вока,
 С кантычкі нядліва спеваў.
 Хоць мокра, хоць суха, хоць часам за вуха
 Без жаласьці хваце мароз,
 У спек і завеі сядзіць без спадзеі,
 Ці кіне яму хто хоць грош.
 І гэтак другая ўжо восень мінае —
 Пад крыжэм вякуе наш дзед:
 І хворы ня еўшы, сядзіць скачанеўшы
 Без стравы: хлеб—цэлы абед!
 Пяе чуць праз зубы, калоцяцца губы,
 Увесь ён трасецца і сам,
 Стаіць на каленях і ў гэткіх цярпеньнях
 Чакае канца сваім дням.
 Ды цяжка ўздыхае, калі ўспамінае
 Былое, што ў вечнасць зыйшло.
 Нераз ля бярозы цяклі яго сьлёзы
 І сэрца крывёю зліло.
 Яго не пытайце і жаль не ўздыймайце
 Ён вам не здалее сказаць,
 Як ў жыцці раз першы крыж той падпершы,
 Сеў с торбай пачаў жабраваць,
 Сперш ён ня смела, хоць сэрца балело,
 Прыгнуўся і сеў на зямлі,
 Здалеўшы ўсе мукі, выпцягіваў рукі
 Да тых што міваючы йшлі.
 Ня дзіво, мой браце, па гэткай страце
 Што з гора калі і занеш,
 Тады на гадзіну забудзеш судзьбіну
 І здасца табе, што жывеш.

ПЯСТУН

Ля стала стаяла маці,
Цешыла дзіцятка.
Сын разроўся без прычыны,—
Рады ня дасць матка.
І так, і сак яго песьціць,
Ўзгадвае, што трэба:
— „Можэ сыру, млечка, масла?
Мо да грыбкоў хлеба?
Годзі плакаць, мой сыночку!
Успакойся крышку!“
Саўка злуе — бразь аб землю
І грыбкі, і лыжку!
— „Ну, чаго-ж ты? што с табою?
Што-ж так узлаваўся?
Можэ хвор ты? — маці кажэ:
Бач, як змардаваўся!“
Саўка стаў цішэць патроху,
Цэдзіць ён праз губы:
„Грыб няжованы пабег зноў.
Неўлавіў на зубы!“

І ПЛАЧ НЕ ПАМОЖЭ

Сын радзіўся на сьвет Божы,
Як дзьве кропі з бацькам схожы,—
Гэта так здаецца.
Праз два тыдні кумы сталі,
Сынку „Зміцер“ імя далі,—
Гэта так вядзецца.
Сын расьце, ўжо знае сьмехі,
Ждуць с сына бацькі пацехі—
Гэта так здаецца.
Песьціць надта, смочуць губы,
Зміцер лоўка бье у зубы,—
Гэта так вядзецца
Матка зноў неўсцерагае—
Ія маленькі, дык ня знае!—
Гэта так здаецца.
У Змітра без перастрогі
Параслі ўжо добра рогі,—
Гэта так вядзецца.

Што угледзіць, давай скора,
А то набярэцца гора,—
Гэта так здаецца.
А дадуць, таўчэ і псе,
Паліць, смаліць, рве, муштруе,—
Гэта так вядзецца.
Дзярэ кніжкі, дзе злучыцца,
Бацькі рады: будзе ўчыцца,—
Гэта так здаецца.
Кніжэк многа накуплялі,
Сына ў школу адаслалі,—
Гэта так вядзецца.
Год, другі — сыноч у школе,
Час не траціць на сваволі,—
Гэта так здаецца.
А ён, абы выйшоў с хаты,
Ловіць рыбу, б'е курчаты,—
Гэта так вядзецца.
Зміцер, глян, ужо дзяціна—
Сам—як мех, як сані сьпіна,—
Гэта так здаецца.
Не вучыўся, не стараўся,
З лайдакамі піў, спазнаўся,—
Гэта так вядзецца.
Маці кажэ: „ў войску будзе,
Там з яго мо выйдуць людзі“,—
Гэта так здаецца.
Ўжо гвардзейцам сын харошы,
Пішэ к бацьку прыслаць грошы—
Гэта так вядзецца.
Бацька шле—як скончыць службу,
Пасталее, звядзе дружбу.—
Гэта так здаецца.
Сын тымчасам, як грош мае,
Ў рэстаранах п'е, гуляе,—
Гэта так вядзецца.
Ну, нехай! як верне ў хату,
Завядзём яго мы к свату,—
Гэта так здаецца.
Ажаніць мо як удасца?
Аж куды там! Ліха, трасца!—
Гэта так вядзецца.
Ў вёсцы будзе яму міла.
Аж ня так, ня тут то было!—
Гэта так здаецца.

Змітр прыехаў. Хмурыць вочы,
 Ё вёсцы ўсіх і знаць ня хоча,—
 Гэта так вядзецца.
 Не раўня яму ўсе сталі—
 Сьвіт, сермяг не паскідалі,—
 Гэта так здаецца.
 У Змітра ўжо шмат зухвальства,
 ен і стражнік, і начальства,—
 Гэта так вядзецца.
 Бацька рад, і вёска рада:
 Дзець засшчыта, помач, рада,—
 Гэта так здаецца.
 Ды дарма уся спадзея
 Ад такога дабрадзея,—
 Гэта так вядзецца.
 Гдзе нешчасьце, ці крадзежа,
 Яго дзело трапіць сьвежа,—
 Гэта так здаецца.
 Але Зміцер ані дбае,
 Як запьецца, дык гуляе,—
 Гэта так вядзецца.
 У шынку абіў парогі,
 Маці цягне стуль за ногі,—
 Часта так здаецца.

СЫНОУСКАЯ АПЕКА

Пастараў, зсівеў наш бацька, як смарчок зрабіўся
 За свой век клаў працы многа ды ўжо с сілы збіўся.
 Падзеліў зямлю і хату між двума сынамі,
 Пажаніў іх, даў ім спосаб—нехай жывуць самі.
 Сыны рады і нявесткі—прыспорыло многа;
 Далі слово не пакрыўдзіць, дагледаць старога.
 Прайшоў год, другі і трэці, памяць карацее...
 Абецанка з думак выйшла бацька больш грыбее.
 Ужо с печы і ня злазіць, аслабеў, паў духам;
 Дый нявесткі пабляжэлі, не вядуць і вухам.
 Сыны пойдучь на работу, ў полі палуднуюць—
 Стары нашчо да вячэры церніць і гаруе.
 Але раз ужо няўцернеў, згаладаўшы дужэ,
 У сыноў сваіх пытае: „Як суменьне рушыць?
 Ці нявесткі, ці вы самы, вінен хто—ня знаю,
 Чаму-ж гэта да вячэры нашчо я бываю?

Я-ж меў жонку—вашу матку, працаваў, стараўся,
Дагледаў, пясціў, на старасць ўцехі спадзеваўся...
Вы-ж не цяжкі тады былі ані мне, ні матцэ,
Была ежа і адзежа, і куток у хатцэ“.

Аж на тое сын лагодны атказ барабаніць:

„Пакінь, стары, блазнаваці, жонак нашых ганіць.

Мы-ж былі у вас малыя, як шпачкі Тамаша:

Жменька бобу, лыжка кашы—во еда ўся наша.

Ты-ж, стары, з вялікай глоткай, а сам больш мядзьевады.

Чорт і ўкорміць, калі хлеба больш куліды едзе“.

Бацька змоўк. Атказ нягодны цягнуў, як абухам.

Словы подлыя зьвінелі доўгі час над вухам.

ГАСПАДЫНІНА ДЗЕЖА

Два краўцы, Іван з Ігнатам, цэлы век свой двое,
Вандравалі па мястэчках з аднаго ў другое.

Дзе здарэньне ім работу распытаць паможэ,

Там і шылі — жонцэ сукні, кажухі для мужа.

Неразлучны, разам двое, як два родных браты,

Цэлы век свой аджывалі па вясковых хатах.

Жылі ў Гапы і ў Гарпіны, Мары і Аўдоцьці,

І ў Прэксэды, і у Ганулі. Але ўжо наўпроці

Юлькі з Лошы гаспадыні, кажуць, знайсці трудна.

Пыл і сьмецьце, павуціна і без канца брудна.

Праўда, трудна каб было ўсё з раницы прыбрана:

То неўпраўка, а то дзеці ўскруцяцца зарана.

Але ўсё-ж відаць пажыўшы разам час неякі,

Хто чым пахне, чаго варты і якія знакі.

Краўцы бачаць адны бруды ў будні і у сьвята,

Што у іншай хлеў чысьцейшы, як у Юлькі хата.

Што начыньне—лыжкі, міскі ў палец абкарэлі;

Як земля і стол—і лаўка, гэтак учарнелі;

Страшна глянуць на бялізну, а ня то што стыдна;

Дзежка цестам так заросшы, што і дна ня відна.

Ледзь коулак адзін пралезе. Давай наругацца —

Між сабою, нібы спраўды, пачалі спрацацца.

„Не пляці, Ігнат, пустое. Дзіўныя навіны!

Дзе ты бачыў дзежку с цеста? Ешчэ скажэш з гліны!

Гэтак хто чужы пачуе, сьмеху не стрымае!“

Ян, каб чула гаспадыня, гэтак улучае.

А Ігнат сячэ пад тое: „Не спрэчайся, браце.

Хіба сам вазмі прыгледзься, дзежка-ж во у хаце.
Каб дзежа была, як кажэш, з цеста, ня з гліны,
Дык было-б і дно, і клёпкі, і звон быў-бы інны“.

Ян аж плюнуў, нібы з злосьці. Стаў казаць Ігнату,

Як раз з сенцаў гаспадыня зноў прыйшла у хату:

„Пан Ігнат! Пакінь ты спрэчку. Годзі блазнаваці!

Як аблупіш хоць чым зверху, зможэш распознаці.

С цеста іх ніхто ня лепіць, гэта пэўне знаю“.

„Ціха. Пойдзем аб заклад мы, я ўжо не прайграю“.

Так скаааў Ігнат і выйшоў пашукаць сякеры.

Не пазнаўшы войстрых сьмешак, ціха цераз дзьверы

Гаспадыня Яну шэпча, праве аж на вуха:

„Майстрок, сьмела закладайся і мяне паслухай:

„Як прыйшла я ў гэту хату, — лгаць табе ня маю,—

„Абручы ешчэ знаць былі, гэта добра знаю“.

С КІРМАСУ

(ЖАФТ)

Саўка Смык, прадаўшы збожэ, пасьпешаў да хаты; —

Ехаць шмат было дарогі, а час пазнаваты.

Толькі каня выцяў пугай, рынак абмінае,

Чуе: з-заду крычыць нехта і рукой ківае:

„Затрымайся, калі ласка. Памажы ў патрэбе.

За дабро сваё адплату будзеш мець у небе.

Падвязі мяне старога, зрабі ласку, пане,

Вельмі-ж трэба, каб да дому трапіць мне заране“.

Збедаваўся, разстагнаўся, давёў Саўку к жалю.

Хоць каню за цяжка трохі, ня мог слухаць далей:—

„Добра, кажэ. Сядай, едзем—весьляей ў дарозе!“

Згарнуў сена, мех падкінуў, прымасьціў у возе.

Едуць разам. Каб час сцерці, павялі размову.

Стаў тады купец хваліцца, што каня, карову

Прадаў сходна. Цяпер мусіць з грашымі ў кішэні

Сам ісьці пяць міль да дому, а ноч—як у жмені,

Ужо блізка падыходзіць, сонца дагарае.

Саўку ёкнуло у сэрца. Прыйшла мысь благая —

Дармаеда купца—хціўцу, што прывык к чужому,

Напужаць хоць раз ды добра, едучы да дому.

Едуць мілю і другую, трыцю ўжо мінаюць.

Саўка жартам купца страшыць, плясьці пачынае:

„Скажы, пане, ці ты знаеш гэтую дарогу?

І ці чуў калі часамі, што шмат людзей Богу

Сваю душу тут аддалі пад нажом зладзеёў,
 І што ў лесе, гдзе мы едзем, такіх дабрадзеёў
 ёсць не мала“. Той спужаўся, просіць, каб вярнуцца,
 Ледзьві ўжо сядзіць на возе, лыткі аж трасуцца.
 Саўка, нібы пацешае, купцу кажэ ціха:
 „Пане, надта не пужайся, дасць Бог мінем ліха,
 Я тутайшых ўсіх зладзеёў абміну у ночы.
 А калі і затрымаюць, распытаць хто хочэ,
 Скуль, куды і што с сабою я вязу да хаты,
 Я патраплю атказаць ім. Толькі, пане, платы
 Не шкадуі мне. Я надумаў. Гэтак будзе к ладу:
 Пана ў мех свой усаджу я, сам прыткнуся к заду.
 Скажу — шкло вязу ў Замошэ, калі хто спытае“.
 Купцу з страху дух заняло, галавой матае.
 Толькі гэтак між сабою радзяцца, мяркуюць,
 Аж здалёку хтось азваўся. Купец гэта чуе —
 Просіць Саўку хутчэй з страху патрымаці торбу,
 Ды барджэй улез, схаваўся, лёг у версе горбам.
 Саўка мех звязаў вузламі. Сам чуць сьмех стрымае,
 Сьцяў зубамі моцна вусны, каня паганяе.
 Добра штука удалася, — лепей і ня трэба:
 Купец ў торбе, ноч глухая і як сажа неба...
 „Стой, — крычыць, зьменіўшы голас, — стой! Куды ты едзеш?
 Затрымайся, а то сьвету зараз не угледзіш!“
 Потым кажэ сваім тонам: „А мае-ж паночкі,
 Пасагу вязу ў Замошэ, для каханай дочкі“.
 А зладзей ня хочэ слухаць, вельмі нецярплівы,
 Крычыць злосна: „Давай грошы!“ (Саўка тон звяглівы
 Лоўка зноў зьмяніў і гэтак, што пазнаць аж трудна).
 Купец з страху сабе мысліць — „пэўне будзе брудна“.
 Але чуе, што вазака лгаць ім не праміне:
 Кажэ, грошы ён ня мае апроч шкла — начынныя.
 Во, у торбе; дый стаў з імі сьмела агрызацца.
 „Добра, кажэ зладзей, ўбачым, будзем дазнавацца“.
 І пад тое Саўка пугай кушца выцяў жыва
 Так, што пэўне не ўдалела на тым мейспу гніда.
 Але страх змагае болі — той цяпець стараўся,
 Крыкнуў „дзынь... нь... нь...“ і шклом пабітым нібы адазваўся.
 Саўка пугай зноў па торбе шмаргануў з разгону.
 Купец піснуў: „дзынь... нь... нь...“ праз сьлёзы і дрыжыць
 Сьцебануў ешчэ раз трыці Саўка праз сваволу, [ад гону.
 „Дзынь... нь... нь...“ так сама купец крыкнуў, не ўстрымаўшы
 Годзе здэку! Саўка нібы стаў ужо ў зашчыту: [болю.
 „Што ж ты, гад, прыстаў так шільна — ўсё начынне збіто!

Калі злезу зараз з возу дый калом угрэю—
 Будзе грошай тут у волю для цябе, зладзею“.
 Сам затупаў па дарозе, нібы даганяе,
 Рад купец, што верх вазакі, лёгка уздыхае.
 Лежаў ў торбе моўчкі, думаў: „што, каб не пагроза?“
 З морг абегшы, Саўка злосны павярнуў да воза.
 Нібы з лаянкай праўдзівай ў перэдку садзіцца,
 Сячэ пугаю канягу і далей імчыцца.
 А ўжо ранніца, сьвятлее. Едуць з вярсту ціха.
 Вазак кажэ: „Лезь пан з меху, ўжо мінулі ліха.
 Я сяк—так абараніўся, нехай чорт іх ладзіць;
 Тая вёска недалёка, гдзе пан мусіш злазіць“.
 — „Ну, мой мілы, ўмееш трапіць“, — купец рады кажэ,
 „З лайдакамі так спрэчацца рэдка хто адважэ.
 „Будзь так ласкаў, зайдзі ў хату“, купец Саўку клічэ.
 Сам шапочэ штосьці з жонкай, ў руцэ грошы лічэ.
 „Хоць чым кольвек, ну, хоць чаркай, я цябе частую,
 „А за ўсё перш-на-перш дзякуй і рубель плачу я!“
 Саўка выпіў, выцер губы, с павагай ад'ехаў.
 Пасьля доўгі час, як ўспомніць, паміраў ад сьмеху...

ПАН І АКУЛЯРЫ

Пад вечэр к пану на расплату
 Мужыкі зыйшліся ў хату.
 Стаяць, гамоняць ля парога;
 Тут часам пан таго, другога
 Ад грамады к сабе паклічэ,
 Зірне у кніжку, грошы злічэ,
 Аддасць бяз крыўды, чыста, гладка;
 Але прыйшла такі загадка.
 Як раз Грыгору, як на тое,
 Замест трох дзён злічыў пан двое,
 Бо не ўчытаўся, глянуў скоса,
 Праз што спрэчацца давялося.
 Грыгор па свому рахуе —
 Рублём ўсё болей, а пан злуе,
 Ажно мянца стаў у твары.
 Нарэшці, ўздзеўшы акуляры,
 Пан стаў у кніжку прыглядацца
 І змоўк і годзі ўжо спрэчацца:
 Падаць казаў сабе і Грышку
 На мірэвую па кілішку.

Во, сербануўшы трохі гары,
Грыгор хвалиць стаў акуляры.
Нарэшце гэтак адмачыў
(Хмель, бытцам, розум замуціў):
„Во, дай-жэ, Божа, мой паночку,
Здароўя гэтым шклянным вочкам:
Лепш панскіх сьведцаў, каб не зглазіць,
А тые хай хоць павылазіць!“

РАКІ

Пан ды пану слаў гасьцінец—поўну торбу ракоў.
Даў пры гэтым ліст і кажэ: „Не пазьніся-ж, Якоў!“
— „Добра, пане!“ Во, назаўтра, толькі дзень зачало,
Якоў торбу ўспёр на плечы баржджэй, як папала.
Ліст укінуў за кашулю, глынуў квасу з жбана
І папёрся с тым гасьцінцэм пасланцом да пана.
Дзень пагодны, сонцэ с поўдня і пячэ, і смаліць;
Якоў з ракамі па шляху без аддышкі смаліць;
Дзёр, як мог, аж зьліўся потам, змок, знібыткаваўся,
Мінуў поле, ў бор зялёны ледзьве ўжо дабраўся;
Ледзьве торбу здалеў скінуць, так прыстаў з дарогі;
Усё чыста адабрало: плечы, крыж і ногі.
Сьверб па скуры упацеўшай бегае, як блохі,
Згаладаў ён, дух чуць зводзіць. Рад спачыць хоць трохі,
Лёг, пад ёлкай расцягнуўся і салодка дрэме—
Сонцэ зверху, як агнішчэ, прыпекае ў цема.
Якоў сьпіць, раскінуў ногі, ляжыць, як завала,
Язык выткнуў цераз зубы, як вужака джала.
Сьпіць, сапе, храпе, мармочэ, стогне, як авечка.
А тым часам ракі неяк вылезьлі з мяшэчка.
Праз гадзіну іх не стало: ўсе у чыстым боры.
Распаўзліся па мураўцы—хто, куды, каторы.
Ужо сонцэ нізець стало, як прагнуўся Якоў.
Хваць за торбу!.. аж пустая — чуць ён не заплакаў.
Кляў, іх кляў—нема карысьці, Што пачаць—ня знае:
Ні лавіць іх, ні ліст несьці,—стаіць, пагледае.
Думаў, думаў і наважыў пану ліст адносіць—
Адпраўся, трохі змоўчу, калі загалосіць.
Гэтак мысліць. Праз гадзіну быў ужо у пана;
Даў у рукі ліст, с самога льецца пот, як с крана.
У дрыжаку, жар кідае; моцна зябіць стало —
Гэтак Якова неўдача раптам разабрала,

Адышоўся. Ля парога жджэ, мо пан што схочэ.
 А тым часам здалёк войстра пазірае ў вочы.
 Што тут будзе? А ўжо з страху дзівы надаліся:
 Бачыць, бытцам усе ракі на цянькі зыйшліся;
 Як бы чуе іхні лопат... дый дарма трывога—
 Пан і ліста перагледзеў, не спытаў нічога,
 Бо быў пэўны, што гасьцінец пераняты панай,
 А наш Якоў дык баяўся сам прызнацца раней.
 А цяпер саўсім патрэбы не было казаці,
 Калі пан і сам пра ракоў не пытае ў хаце.
 Так і стало. Кожны думаў, кожнаму здалось...
 Досыць, толькі пан ткнуў грыўню і пры гэтым просіць:
 „Ты-ж падзякуй свайму пану ад мяне сэрдачне
 За гасьцінец і за памяць. Не забудзь, канечне!
 Праз іх ласку, скажы пану, заўтра зьём прысмакоў“.
 Як быў смутны, дык так раптам звесьляў наш Якоў:
 „Панок мілы! Ці-ж то ракі ўжо прыйшлі да пана?
 Дзякуй Богу! Яны ў дэсе распаўзіліся з рана.
 Я ўжо думаў: яны зблудзяць, каб іх безгалоўе.
 Аж, бач, не. Дык, мой, паночэк, ешце на здароўе!“

* КАТЫ

(С ПРАДЗІВАГА ЖЫЦЦЯ).

Вельмі ў вёсцы нудна ў зімку, неяк пуста, глуха,
 Скрозь суво, гурбы сьнегу, сівер, завіруха;
 Ні душы жывой, ні слова: поле, сьнег і неба,—
 Радка нос хто выткне с хаты і то ўжо с патрэбы.
 Ў будні горш ешчэ, і вёска выглядае дзікай.
 Во, ня дзіва, што часамі ксёндз з нуды вялікай,
 Калі збрыдае таўчыся, як на пекле Марку,
 С поўтрэцьці вёрст пехатою чэшэ да хвальварку.
 С панай мову у дваіх завядуць без конца—
 І сьмяюцца, і бядуць аб сваей старонцы;
 Пры гарбаце час незначна нікне і спывае.
 Ксёндз пачне, а пані ўжо, як той млын, змывае
 Ў сьвежых мысьлях дзень сатрэцца, дзякуй Табе, Божа!
 Усё добра, але толькі знесьці ксёндз ня можа,
 Што старая пані надта ўжо катой любіла
 (Праўда ёй гадоў пад сотню—здзіцнеўшы была!).
 Часта гладзіць іх і песьціць, садзіць на калені,
 Як дзяцей усіх цалуе, клічэ па імені;
 Да стала ўжо, як накрываць, глядзі — ўсіх зывае:
 Кацька, Машка, Рыска, Дашка,—чорт іх хіба знае!

Хто адкуль бягуць, мармочуць і за стол садзяцца
Навакола ля паненкі, як пры роднай матцэ.

Ім усім асобна крэсла, млека на галерцы.

За сталом тым і ксёндз разам, хоць не рад да сьмерці:

Трэба зносіць брыду гэту, хоць уцёрпіць трудна,
Раз праз гжэчасць, ды адному ешчэ горэй нудна.

Але ўжо не раз падумаў, як катой тых звесці,

Як чым кольвек іх настрашыць, каб к сталу падлезці

Не пасьмелі ані разу—нават ткнуць і носа.

Трэба-ж шчасьця—думкам збыцца скоры давялося.

На абед ксёндз раз сьпяшыўся і прыйшоў зарана—

Глядзіць: пані нема ў дому, а к сталу прыбрана.

За сталом каты паселі, аж гараць іх вочы;

Той хвост ліжэ, а той дрэмле і праз сон мармочэ.

Ксёндз лёкая ціха просіць, каб дастаць дзе ёмкі

Ці бізун, ці пугавішчэ, ці рамень с пастронкі.

Трэба выцяць, задаць страху і так іх напудзіць,

Каб ня ткнуўся з іх ніводзін, калі ксёндз тут будзе.

Лёкай рад (во будзе лазыня!)—надаелі чэрці.

Прывалок бізун.—аддаўшы, прымкнуў крэпка дзьверцы,

У вакно стаў, паглядае—мо надыйдзе пані,

Каб даць знаць ксяндзу дакончыць муштры крыху раней...

Сонцэ сьвеціць у пакоі, каты дрэмлюць ціха

І ня сьніцца ім у во сьне, што пачнецца ліха.

Ксёндз, рукавы закасаўшы, выцер акуллары

Ды знеацку калі, сьвісьне, калі дасць прыпары,

Калі крыкне: „ў Імя Ойца!“ Тут каты ўжо нашы

Науцекі; ксёндз жэгнае, бізун крыжам машэ;

Улучае, каб папасьці кожнаму у цотку,

Баючысь ня скрыўдзіць часам ці ката, ці котку.

Па парадку знае лупіць, толькі сьвіст нясецца—

Тыя ў страху, без прытулку, нема дзе падзецца:

Прудца ў дзьверы, пад стол скачуць, аж пішчаць ад болю,

Скрозь па сьценах спрытна лязыць—вырвацца на волю

Нема рады; толькі чуюць, як іх ксёндз жэгнае,

Бізуном з вакон, са сьценак—адусюль здыймае.

Злупцаваўшы усіх чыста, адчыніў ксёндз дзьверы;

Тыя драла, науцекі, як якіе зьверы.

Ён ешчэ іх у парозе перэняў па разу—

Паўны быў, што ад стала адвучыў заразу.

Пасьля муштроў да тэй пані ксёндз прыйшоў ня скоро.

Бачыць, зноў каты паселі; ён тады й гаворэ:

„Кепска пані прывучыла—катой садзіць разам,

Гэта-ж кожны кот, вядома, Божая абраза!

Гэта дух нячысты скрыты“. Пані дай спрэчацца:
— „Іх люблю я гэтак моцна, ці-ж то можа стацца?“

— „А во, пані, праканайся: злы дух унікае
Ад слоў Божых і ад крыжа—пані-ж гэта знае!“ —

Устаў с крэсла (каты войстра пазіраюць скоса,
Ваючыся, каб зноў часам не задаў ім часа).

„Дык глядзіце-ж!“ Падняў рукі: „Ў Імя Ойца“, кажэ...

Каты драла — ў піск, у енкі, як-бы хто іх смажэ.

Ў дзверы, ў вокны, пад стол скачуць, як іх ліха носе;

З дзіву паня аслупела—што-ткі ім сталося?

Веры даць сабе ня можа, хоць глядзіць і чуе,

Стара плечы паціскае, с перапуду пліюе.

Ад тых дат катой ні духу, нават ані сьледу,
Годзі ўжо з сабою разам іх садзіць к абеду.

Калі-ж лёкай не дагледзіць,—ведама, заняты,
Гоніць вон сама мятлюю, валіць кіем с хаты.

× НА ХВЭСТ

Ксёндз у простаі каламажцы ехаў на хвэст з вёскі,

Калунаўся, дык спазьніўся; хмарнець стало трохкі.

Сонцэ стухло, і палына пацямнела к ночы,

Клімка гоніць, конь нясецца, засыпае вочы.

Цемнь ад хмары разлеглася, і туман бялее;

Шмат дарогі да гасьцінцу. Клімка не здалее

К ночы трапіць у мястэчка, дарма зацінае:

Конь змарыўся, бегчы далей ужо сіл ня мае.

— „Клімка!“ — „Што?“ — „Вярні, дзе ўбачыш ці карчму,
Заначаем, а назаўтра зноў пасыпем, братка“. [ці хатку,

— „Тутка блізка нема хаты, я дарогу знаю,

Скора ўедзем ў лес казённы, поле ўжо мінаю“.

— „Дык пустое, звярні к лесу, і мы, як цягане,

Перабудзем пры дарозе, пакуль дзень настане;

Воз паставім за кустамі, нам ня трэба тока,

Толькі помні, с каня ў ночы не спускай ты вока:

Лес тут блізка, ваўкоў многа, а бяды крыў Божэ!“

— „Добра, ксенжу, ўжо як-небудзь перабудзем можа“.

Ксёндз на возе спачывае, а вазак тымчасам

З аглабель кабылку выпраг, пусьціў самопасам,

Ды пільнуе, паглядае, седзючы пры возе,

Гоніць думкі, як то заўтра павядзе ў дарозе;

Прысланіўся, лёгка дрэме, дый захроп паволі,

А тымчасам воўк кабылу церабіў на полі.

Инв. 1953 г. 6/13



Усхапіўся Клімка, плачэ, дазнаў бедны мукі!
 Ксёндз будзіць, сам галосіць і ламае рукі.
 Ксёндз бядуе, каня шкода і на хвэст спазніцца;
 Воз ні з мейсца, куфэр цяжкі—з ім-жэ не насіцца.
 — „Ціха, змоўкні,“ — пробашч кажэ, — „ўжо ня варнеш шкоды,
 Лепей стань ды прыгледайся хоць якой падводзі;
 Мо пад'едуць, мы напросім, звязаць у мястэчка,
 Каламажку нашу, куфэр, а там—Бог уцечка!“
 Сьпіць прырода, вецер сьвежы лёгка павевае,
 Зоркі ў небе дагарэлі, трохі ўжо сьвітае,
 Даль яснее чужь над лесам, цемнату саганала...
 Чуе Клімка: нехта едзе, конь ідзе памалу.
 Пробашч выйшоў. Паглядаюць. Балагол далёка.
 А у будзе жыд разлэгся і храпе глыбока.—
 „Адпрагай каня“, — ксёндз кажэ, — „адвядзі да воза,
 Як ад'едзеш, пачэкаеш вунь ля той бярозы“.
 Клімка ўпрог каня, ад'ехаў, аттуль паглядае;
 Ксёндз упрогся у ваглоблі і стаіць, чэкае.
 Жыд працнецца, махне пугай, крыкне „ну“—с прасоньня,
 Ды ізноў храпе—ня бачыць што не стало коня,
 І так раз, другі і трэйці сьцебане ён пугай,
 „Ну“, крычыць, а ксёндз ў ваглоблях звязаны папругай
 Ані з мейсца, як урыты, ані зварухнецца,
 Жыд схапіўся і ад страху ня знаў, куды дзецца.
 Скочыў з возу ды к прабошчу, як трывалі грудзі,
 Крычыць нема: „аддай конь мой, гвалт, ратуйце людзі!“
 Ксёндз спакойне кажэ: „жыдзе, дарма ты ўзлаваўся,
 Я быў конь твой, царпеў кару, ды Бог злітаваўся,
 Прайшоў срок маея пакуты за грэхі праз словы,
 А сягоньня я свабодны; жыдзе, будзь здаровы“.
 Зняў хамут, дугу і лейцы, апусьціў аглоблі,
 Падыйшоў да жыда й кажэ: „ведаеш, што зроблю:
 Ахрысьціць цябе „аюем“ зараз жэ я мушу,
 С патапленьня вечнай кары тваю збавіць душу!“
 Ды да жыда, ўзяўшы ў рукі крыж, ваду, крапідла.
 Жыд наўцекі ў лесасекі паліцеў, як быдла
 І, адрокшысь балагола, пабег шпарка ў вёску.
 Тым часові пробашч с Клімкай паціскаў патрошку.
 Да гадзіны восмай зрана былі ўжо ў мястэчку.
 Клім вярнуўся, а ксёндз на мшы сьпеваў „Бог уцечка!“
 Час праходзіць, маўчыць Клімка, цешыцца с канякі,
 Ды трымаць яго баіцца, бо пытае ўсякі,
 Усе казэруць неяк вочы, скуль тое багацьце,
 Клімка ў страху—аж ня можэ усядзець у хаце.

Не даюць яму праходу, так прысталі, гады!
 На „Купалу“ к ксяндзу едзе прасіць якой рады.
 Так і гэтак яму кажэ — „ня маю спакою,
 Усё баішся ды стыдзішся—ведэма, чужое“.
 — „Ціха, змоўкні, дамо рады, зрабі толькі гэта:
 Заўтра на кірмаш каня адвідзі да сьвету,
 Прывяжы яго да плоту, сам не патыкайся,
 А здалёку неўзнак добра толькі прыслухайся:
 Хто што скажэ, будзеш ведаць, можэ жыд той будзе,
 Што узад таму тры тыдні сонны ехаў ў будзе.
 Калі ён каня пазнае,—не кажы нічога;
 Я тады табе дам грошы, бузеш мець другога“.
 А ксьндз гэты быў пацешнік, любіў жарты весьці,
 Ужо грошы адлічыў, меў на почту несьці
 Таму жыду адаслаці, крыўду каб загладзіць,
 Альбо Клімку іх аддаць—у бядзе парадзіць.
 Клімка ў ночы сну ня знойдзе, ходзіць, як забіты,
 Галава як абручамі усё роўна збіта.
 Ледзьве ранніцы даждаўся, зрабіў на загаду:
 Адыйшоўся, на гнядога пагледае з-заду.
 Конь, як печка, крэпкі, жвавы і усіх цікавіць,
 Блізка сотні яго цэняць дый шчэ больш прыбавяць.
 Бедны Клімка ўжо бядуе, што пазнаюць скура,
 А жыдоў кагал вялікі, кожны штось гаворэ,
 Кожны нешта пагергечыць, радзіць штосьці, злуе,
 А Клім тутка недалёка—усё чыста чуе.
 Во адзін к каню падскочыў, аглядае скоса,
 Шэрсець, капыта, усе знакі, і падобны з носа.
 Хоць адразу пазнаў страту, але прыступіцца
 Не адважыцца ніяк—нечэга баіцца,
 Зубы сцяўшы, злосць ліхую хоць чым снаганяе,
 Каня ў бокі і у морду куксай злосна ткае:
 „Ты не конь, цябе я знаю, гэта „той“ пракляты,
 Каб ты выдах, не вазьму я, годзі несьці страты“.
 Жыды зноў зыйшліся ў кучу, зноў загергеталі
 І адзін другому ў вуха нешта пашэпталі.
 Пасьля йдуць і ў морду плююць коніку гнядому,
 І памалу іх не стало—пайшлі ўсе да дому.
 Клімку толькі таго трэба, каб усе зракліся,
 Праз гадзіну с канём сьмела дамоў валакліся.



* * *

(З УКРАЇНСЬКОГО).

Два майстри, знаць бацька з сынам,
Цэркву ўжо канчалі—
Заскляпілі, пабялілі
І аўтар стаўлялі.

„Дзякуй Богу,—бацька кажэ,—
Страх змагліся людзі,
Дый ешчэ праверыць трэба—
Голасна як будзе“.

Бацька просіць: „Пастой сынку
Тут за абразамі,
Яж пайду і моцна сьвісну,
Стаўшы за дзьверамі“.

Выйшоў, сьвіснуў разоў колькі
І вярнуўся к сыну.

„Ну, што? спраўдзі чы галосна?“
Стаў пытаць хланчыну.

„Ешчэ як,—той бацьку кажэ,—
Звонка бье у вышу“.

— „Ну дык ты ідзі і сьвісьні—
Сам праверыць мушу“.

— „Што ты, бацька, мне гаворыш? —
Сын без звагі хлішчэ,—

„Добра ведаеш, што ў цэркві
„Толькі дурэнь сьвішчэ!“

* * *

Прыйшла ў цэркву раз бабуля, сьвечэк накупіла
І дзе быў святы абраз ўсюды іх ляпіла;
Пара сьвечэк застаецца—дзець куды ня мае:
„Ага!—трэба йшчэ Мікіце“, стала і шукае.
Во Сьвятога ўжо Мікіту знайшла баба скора
(Той заняты: збароў чорта, нечымсь яго порэ).
Запаліла сьвечкі, ставіць адну ля Сьвятога,
А другую лепіць чорту не зважаўшы многа.
Бачуць людзі і ёй радзяць, каб там не ляпіла:
„Што ты,“—кажуць,—„робіш баба: тож нячыста сіла!“
Абярнуўшысь, тая кажэ: „не судзіце, людзі,
З нас ніхто ня знае добра, гдзе на сьмерці будзе:
Чы у небе, чы у цекле скажуць векаваці,
Мець прыяцеля трэ ўсюды, каб нам мог спрыяці!“

Што пяць вёрст, то ўжо відома: карчма зараз будзе,
 Бо пяць вёрст кавалак добры—спачыць рады людзі.
 Во, па шляху з рынку двое, воз за возам сьледам,
 Памаленьку ціха едуць гаспадар з суседам.
 От так едуць сабе ціха, з рынку; грошы маюць.
 Ляглі пузам на саломе, дрэмлюць, спачываюць!
 Едуць, едуць дый паснулі у глыбокай думе.
 Скура з іх адзін схашіўся, кліча: „сьпіш ты, куме?“
 — „Што гаворыш?“—сусед кажа.— „Ці ты сьпіш—пытаю“.
 — „Дзе ты бачыў—дрэмяю толькі, думкі адганяю.“
 — „Абач, браце, дрэмаць годзе! глянь насупроць неба:
 Як ты лічыш, колькі к небу вёрстаў ехаць трэба?“
 — „А Бог яго сьвяты знае і добрыя людзі;
 Як здаецца, то ня болей, а с пяток дык будзе!“
 „Што ты, куме, хіба баба табе набрэхала:
 Каб было пяць вёрст, як лічыш, дык карчма-б стаяла!“

РУЖЖО

Пётра Ключня быў у Мінску неяк серадою;
 Купіць меўся, калі трапіць, ружжо хоць якое.
 А скупы быў—рублём болей заплаціць баяўся
 І ўвесь дзень на Нізкім Рынку ўсюды прыгледаўся:
 Можэ з рук дзе пападзецца, можэ знойдзе ў краме...
 Ажно трапіў: жыд для стрэльбы купца жджэ пры браме.
 Пётра стрэльбу ўзяў у рукі, агледае ўсюды:
 „А што просіш за ламаку?“ паспытаў у юды.
 Тое, гэта старгавалі, цэна сходна—стое.
 Толькі Пётра ў дуло глянуў—аж яно крывое.
 „Не, ня хочу,“—Пётра кажа, „бо дуло сагнуто,
 Бачыш, во нараз для кулі заедае крута.“
 — „Хіба, дурэнь, ты ня знаеш,“—кажа балабоста,
 „За то бье на ўсякі штукі: з за вугля і проста!“



ХІТРЫ ЦЫГАН

- Цыган чуў, што ў мужыка многа кублаў сала,
Дык надумаў у яго пажывіцца мала.
Выбраў вечэр, сонцэ ўжо скрылося у лесе.
Цыган скокнуў у гарод і папоўз па стрэсе.
Як спраўляўся, лез кудой, дзе знайшоў ён сьцежкі,—
Але ў клеці скора быў і напчунаў дзежкі.
Далей кублы напаткаў — адзін больш другога,
А цяжкіе—як падняць; не чэкаўшы многа
Выбраў большы, як мага, прэ перэд сабою;
Выйшоў с клеці—пакуль што, справа йдзе рукою.
Але, немач, у сенях не трапляе ў дзьверы.
У адзін бок, у другі—брудныя паперы!
Ні за што знайсці ня мог клямкі тэй кануры,
А сабакі на дварэ аж вылазяць з скуры.
Скора неяк цыгану адчыніць ўдалося.
Толькі выйшоў, аж мужык пачуў і галосе:
„Хто там?“ і у сьлед за ім вылез злосны с хаты;
„Чаго трэба?“ — А цыган (шэльма, зухаваты)
Не спужаўся, кубэл той з рук не выпускае,
Але з мейсца мужыка сам баряджэй пытае:
„Добры вечэр, гаспадар! Можэ сала трэба?“
А ўжо кубла не пазнаць, бо сцямнело неба.
„У мяне свайго ёсць шмат, на ўсё лета хваце!“
Сказаў гэтак цыгану, дзьвярмі скрыгнуў ў хаце,
Зачыніўся, ды лёг спаць. Цыган с кублам вале,
А на заўтра — ой і ах! — Памінай, як звалі!...

НА НАЧЛЕЗЕ

- Ужо добра вечарэло—сонца ані знаку;
Над землею плыў блеск, як скурка пячоного раку.
Як авечэк, хмар тых поўна,—зоркі паўтыканы;
Бледны месяц тырчыць бокам, як абруч зламаны.
С поля быдла йдзе, рыкае; цёлка прэ са званам...
Два сыны Крывого Янкі,—Панцялей з Супронам,—
На начлег сьпешаць с канямі: ўзялі торбы, пугі,
Повад, пугі і акрыцца нейкіе дзяругі.
Лес далёка, ў полі ціха; прыкра; глуш нямая...
Ужо хлопцы на начлезе, — агнішчэ пылае.

- Вецер дзьме і дым ганяе, іскры срозь нясуцца;
 Кони спутаные блізенька ля агню пасуцца.
 Хлопцы селі на мураве — ім не страшна ў полі.
 Скоря старшы брат, Супронка, задрамаў паволі.
 Засьпяліўшы шапкай вочы, нос уткнуў у бурку,
 Смачна сьпіць, аж усхлінае, як кот у пячурку.
 Панцялей адзін пілнуе, сьвішчэ, падпевае,
 То паверне галавешкі, то гальбё ўскідае.
 Толькі неяк адхінуўся (быў дурны адначэ),
 Глядзіць — нешта больш курчаці з белым пузам скача.
 Не чакаўшы вельмі доўга ухаціў адразу,
 Згарнуў жар, узяў за лыдку і пячэ заразу.
 Спёк, грызе ганебны косці. выедае мяса
 С такім густам, як і мёду не ядуць на Спаса!
 — „Годзе спаць! Супрон прачніся! Што ад сну карысьці?
 Ты ўсё сьпіш, а я ем рака, ўжо канчаю грызці!“
 — „Дзе-ж ты браў: прынес мо с хаты, ці хадзіў ў затоку?“
 — „Не, ён сам агонь убачыў, прыскакаў здалёку“.
 — „Дурэнь-жэ ты, — Супрон, кажэ, — гэтаж, брат, рапуха!“
 — „Чорт і з ёю — кончыў ногі, кончу ўжо і бруха!“

СТАРЫ КАВАЛЕР

- Хто жыў ў мястэчку N, той помніць
 І паніча павінен знаць
 Таго, што днём пагодным зрана
 Выходзіў часта пагуляць.
 Прыбраўшысь пекне, з гбанай палкай,
 Пархумай зліты скрозь да пят,
 Бывало, доўга спацыруе
 І абгледае паненят.
 Ён чалавек быў досць суменны,
 Разумны, добры — адхваліць,
 І без сумленьня с твару відна,
 Капісь прыстойным мусіў быць.
 А ўсё-ж ткі з гэтых ўсіх прыкметаў
 Жыцьця ня меў наш чалавек:
 Не удалося ажаніцца
 І кавалерам стаў на век.
 Здарэньне раз мне паслужыло:
 Ў карчме мы туга падпілі —
 Аб тым аб сім вялі размову
 І аб жаніцьбе пачалі.

Во, карыстаючы з здарэння,
 Яго патроху пытаць стаў,
 Чаму дагэтуль не жаніўся
 • І час без толку змарнаваў?
 Тады ён глянуў гэтак дзіка
 І счырванеў у твару ўвесь:
 „Ня ўмеў страляць, дык цераз гэта,
 Больш не пытайся і ня лезь!“
 Ну, пэўне гэтка адповедзь
 Мяце спікавіла, ось як.
 І я донімкамі, здалёку,
 Як мог, ужо стараўся ўсяк:
 Пачаў пытацца асьцярожна,
 І удалося для таго, —
 Памалу ён мне стаў зверацца
 І стаў казаць, як што было.
 „Была паненка: што-ж, прыгожа,
 • З грашмі адна была ў бацькоў,
 Я быў на вушы ухахаўся,
 Ня мог дабраць ёй нават слоў.
 Усяк бывало, дагаджаеш,
 Яна не гляне і ў той бок!
 • І хоць ты што, нема і рады.
 Нарэшце змякла праз гадок.
 Руку і сэрца аддала мне,
 І жаніхом ужо я стаў
 Тагды ўжо, час абы назвёліў,
 Да Вікці мілай пасьпешаў.
 А бацька быў яе мыслівы
 • Сусьветне доўкі на забой:
 Як толькі йдзе на паляваньне,
 Дык цягне і мяне з сабой.
 А я няўмеў страляць, ды з жалю
 Ня мог стварэння загубіць,
 • Хадзіў с прымусу, хоць і прагнуў
 З сваёю Вікцяю пабыць:
 Глядзець у вочкі, цмокаць рукі,
 Хацеў я надта, ды ня мог,
 Бо мусіў с цесьцям скрось цягацца
 Па багнах, мшарах і лесох.
 Раз, неяк ў восень, пан Гіляры
 (Такое імя меў мой цесьць)
 • На дзікоў выстроіў аблаву
 (А дзікоў было мусіць с шэсць),

Хоць не хацеў я, ўсяк стараўся
 Адгаварыцца, каб ня йсьці,
 Ды мусіў рушыць, хоць ты трэсьні,
 І рады ўжо ня мог знайсці.
 „Ня бойся“, кажэ пан Гіляры,
 І хлешчэ звольна па пличу,
 „Ты перад мною станеш блізка,
 Я буду мець цябе ў ваччу“. —
 Пакуль ад'ехаць зрыхтавалі,
 Кі сталу сьнеданьне падалі,
 Хоць жонка як прасьцерагала,
 Ды слухаць пан ня меў калі;
 Перэд ад'ездам міску скабак,
 Каб сілы ўзмоцніць, перагрыз
 І пляшку поўную гарэлкі
 Сцадзіў, як відзіш, і ня лыс.
 Тады і выйшлі. І пан праўда
 Мяне пакінуў ў хмызняку,
 А сам пад сосну адышоўся,
 Крычыць, як можэ, праз руку:
 „Глядзі і вочы вытрэшч добра,
 Чуць зварухнецца—дык стрэляй
 Як ў ясну сьвечку, бо то будзе
 Чы дзік, чы самка, гэта знай!“
 Стаю, гляджу, вылазяць вочы,
 Ня бачу—проста хоць зарэж!
 Тут вецер сьвішчэ, нема вые,
 І горне сон мяне. Ды гдзе-ж?
 Я натшча быў, ды як кміноўкі
 Са два келішкі сербануў,
 Напало страшнае знурэньне,—
 Я сеў пад кустам ды здрамнуў.
 Ці доўга спаў — і сам ня знаю,
 Збудзіўся, чую: меж кустоў
 Шапочэ нешта, неяк стогне,
 Спужаўся, з страху стыгне кроў.
 Я, як жыву, ня бачыў дзіка,
 Хоць чуў, што, ўсьцярвіўшысь ад ран,
 Вяжыць і стогне, гэтак стогне...
 Як чэлазек той — далі пан!
 Я так і сцяміў: мусіць дзік тут.
 Устаў на ногі, ды гляджу—
 Штось стогне белае, шапочэ,
 Я, прытуліўшыся, сляджу...

Здалося мне, што як звычайных
 Усюды белых шмат сьвіней,
 Дык ёсць і дзікі гэткай масьці,
 У іх мо шарэць крыху даўжэй.
 Во, пракананы, што мацёра
 Шасьціць і стогне меж кустоў,
 Злажыўся скоро, без развагі
 Смалю ня больш на сто шагоў!
 Аж раптам гвалт надняў Гіляры:
 „Ратуйце, людзі“, закрычаў,
 „Бадай цябе пярун урэзаў!
 „Ці ты асьлеп, каб ты хварэў?...“
 Што-ж васпан скажэш? Трэба-ж ліха:
 Я стрэліў пану у пацьмах..
 І сяньні я не зразумею,
 Чаго ён поўзаў на кустах?!
 На шчасьце кулі чуць збачыла
 І, лёгка зраніўшы, пайшла
 Праз поле, лес, аж загудзела
 І нейдзе там канцы знайшла.
 Дык, васпан, сам ты здагадайся.
 Што было посьля—крый нас Бог!
 Прывезьлі зранага пана,
 Ён у пасьцель надоўга злёг.
 Гдзе аб каханью было думаць?
 Хаця ешчэ-б, як той казаў,
 Ну як бы ўжо там ні сталася,
 Ды хоць-бы стрэл як раз папаў
 У грудзі пану, ці у сьпіну,
 У рукі, ногі, ці у бок,
 Каб хоць відаць было, што стрэл той
 Даў рыцар спрытны, ці стрэлок.
 А то папаў—дык проста стыдна
 І пахваліцца нема як...
 Ё той дзень уцёк я і дагэтуль
 Не ажаніўшыся, бедак...“

ПАПРАВІЎ

Стары Агей з двума сынамі (сыны жанатыя былі)
 Чуць развідняцца пачынало на сенажаць с касамі йшлі.
 Хоць стаў туман чуць уздымацца, ды цемнавата йшчэ было,
 Бо ночка была непагодна, і ветрам хмар шмат нанясло.

А к сенажаці трапіць трудна і днём—ня толькі у начы,
 Бо граба йсьці пераз балота, а там канавы ды карчы.
 Во, у траіх сабе памалу той то, той гэта скажэ, йдуць;
 Гдзе толькі здарыцца прашкода, яе далей дзе абмінуць.
 Тым часам на неспадзеваньне цянькі з дарогі іх звялі,
 Загаварыліся дый цёмна—к канаве раптам надыйшлі.
 Сыны узад—шукаюць кладкі, ці перайсьці дзе на дугу;
 А бацька скокнуў без развагі і ўжо на тамтым берагу.
 Во старшы сын тады і кажэ: „глядзі, як татка скачэ наш,
 гн лёгак проста як сабака,—так спыцен, бачыў ты, Тамаш?“
 — „Але, я бачыў—той азваўся, ды ў гневе брата стаў карыць:
 „Хай скачэ хоць не перэскачэ—чорт з ім, ды ці-ж так
 [гаварыць?“

РАДА

Калі смачнай стравай брух наладаваў,
 Калі квасам хлебным горла спаласкаў,
 Калі на лбе с поту ўскочаць пузыры:
 Аб нудзе, аб горэ сьмела гавары!

ХРЕЗЬБІНЫ ІГНАЛІ

Хлопец з дзеўкай, як два шчыглы, зрана да прымрока
 Выследжалі той другога, не спускалі з вока.
 Ўжо цыгочуць ды рагочуць, абы развіднела,
 Але хай сабе як знаюць: то не наша дзела!
 Спазналіся—міргі, сьмешкі, шэпты, ўціскі—люба!
 Глядзі: жарты за вялікі: пара ўжо да шлюба.
 Клім з Матронкай, як муж з жонкай абходзіцца сьмела,
 Хай бацькі прасьцерагаюць: то не наша дзела!
 Неяк скоро ўсё сталосся,—час ляцеў імглою.
 Во Матрона нешта Клімку не дае спакою:
 Усьлед ходзіць, воч ня зводзіць абы дзе сустрэла,
 Паўне ёсць ужо прычына: то не наша дзела!
 Пакуль шлюб чуць зрыхтавалі, давялі ўсё к ладу,
 Дык мядовы месяц здаўна апынуўся зладу.
 Ўжо радзіны, ды хрысьціны чэкай заўтра сьмела.
 Хоць і брыдка глядзець неяк,—то не наша дзела!
 Чуць сваты варнулі к дому—бач, прыйшла кабета.
 На сьвет Божы сын зьявіўся не прыждаўшы лета.

Трохі гора збылі ўчора — нежк палягчэло,
 Хоць с кумамі горэ будзе, — то не нашэ дзела!
 Бацька з маткай у клопотах — дарма ім здалося,
 Што кумамі той быць мусіць, каго хто папросе.
 Хтож у праве гэткай справе а тказаць насъмела?
 Алеж во ні дапрасіцца — то не нашэ дзела!
 Змітры ўпёрся: мала часу, Ганна нешта хвора
 І Мікіта зноў надужы — перапіўся ўчора,
 А сягоньня нудзіць, гоніць, галава збалела.
 Кожны знойдзе так прычыну, — то не нашэ дзела!
 Акім толькі заўтра мог бы: жонка к зяцю прэцца,
 А Кірыла зноў з Ляксандрай ў запар тры дні бьецца
 Як на ліха, скрось ня ціха, а пара ляцела,
 Час хрысьціць, ды адкладалі, — то не нашэ дзела!
 Сын тым часам рос ня ў меру; бульбай, грэчкай пхаўся,
 Як цялё; ўжо досыць дужы, — трохі пасьвіць браўся.
 Глядзі, горэ бацькам скоро нежк палягчэло
 І ён сам жджэ сваіх хрэзьбін — то не нашэ дзела!
 Во нарэшце кумоў хросных удалось сазваці,
 Імя сыну Ігнат далі; гоман, танцы ў хаці.
 І Ігналя польку смаліць, чарку ў чарку смела
 Пьё і сам другіх частуе, — то яго ўжо дзела!

GRAMAFON

Скліот Нупрэі с пад Шклянц, ці Вешэк — досыць, што нязблізку
 Пехатой адведаць кума раз прыпёр да Мінску.
 З вёскі дзікай, як воўк з лесу, ідзе ён знарокам,
 Скрось навокал разгледае, не міргне і вокам,
 З задзівеньня рот разявіў і скрабе за вухам:
 Ёсюды чыста, з дзьвярэй насъцеж цягне нейкім духам.
 Ідзе, у вокны пазірае — ведама, цікавы —
 І чаго ж ён там ня бачыў, Божэ мой ласкавы?!
 Маса, сала, хоць заешся, келбас тых без шчоту,
 Проста сьлюны цякуць з губы, з'еў бы у ахвоту.
 Там зноў шклянак, місак многа, скуль яны бяруцца:
 Ёсе паліцы пазайманы, аж відаць, як гнуцца.
 Як гаршкоў, дайніц ці ражэк — ўсякіх капялюшаў;
 Іх уздзеўшы галавы-бы з мейсца не парушыў.
 А гармонікаў і дудак, — хоць лічы на копы,
 Барабаны больш за сіта, ёсць сусім як чопы.
 Скрыпак рожнаго гатунку, — чэрці іх там знаюць!
 Ёсць такіе, што (як чуў я) пальцём калунаюць.

А то ёсць з вялікім пузам, як Хамы Матрона,
 Ёй названьне не успомню—надта ўжо мудрона.
 І зэгаркаў, як грыбоў тых ураджайным летам;
 Хванаркі, як табакеркі, з аляктрычным сьветам.
 Розных цапак і пярсьцёнкоў (ёсць і ў дзесяць золоты),
 А тут зноў, каб іх паляруш, з нейкім гзымсам боты.
 Чэравікі ня больш—з хвігу, чорт іх хіба ўздзене,
 Ў маіх портках—сабе мысьліць,—больш куды кішэня.
 Во, сцікаўлены наш Нупры ў вокна пазірае,
 З аднаго к другому пхнецца, так усё займае.
 Не далёка й камяніца (Нупры распытаўся),
 Гдзе ягоны кум, Мікіта, дворнікам застаўся.
 Запрыкмеціў тую браму—празеваць баіцца,
 А на вокнах ўся выстава у вачах мігціцца.
 Проста воч не адарваці, хто за іх тут плаце?
 Стаў, задумўся—штоб было, каб мне ўсё багацьце?
 Ды застыў, разінуў ляпу, у глыбокай думе,
 Уляпіўшы ў вокны вочы, прызабыў аб куме.
 Як пад то у магазыне (тут і кума брама)
 Грамафон завёў хтось моцна: „о, ратуй-жа, мама!“
 Нупру здалося, што кум гдзесь з жонкай плача, енча;
 Далі пан, іх хтось абодвых улавіў і дрэнча.
 У адзін бок, у другі бок глянуў Нупры, слышэ,
 Ды не сціміць, гдзе-ткі мучаць—з жалю ледзьве дышэ.
 Ён к вакну наставіў вушы; скрынка аж галосіць,
 Нехта ў ёй заходзіць с плачу і ратунку просіць.
 Нупры ў дзьверы, крык наробіў: „што за бэзгалоўе?
 Каму, гады, вы ўзяліся адымаць адароўе?“
 Не чэкаўшы, вале ў морду і пачаў ўсіх трэсьці;
 Скрыня спіхла, гвалт падняўся—ні папіць, ні зьесьці.
 Даў бы Нупры яшчэ болей, бо за праўду ходзіць,—
 Але, прах яго, дзесяцкі стаў за карк выводзіць!

ГЭТА-Ж НАДТА МІЛА!..

„А хвароба галаве! ты ўжо засьпевала?
 Дык чэкай-жа, я-ж цябе, каб ты запрапала!“
 Гэтак с курыцай ўдваём Цімох Верэшчака
 Падняў крыку на ўвесь дом, якбы йдзе ў іх драка.
 Страх заеўся наш Цімоха, дастаў нож с паліцы
 І, уткнуўшы у парог, пабег за курыцай.

Ухапіўшы за бакі, выпрастаўшы плазам,
 Стаў наводліў, ад рукі, куляць раз за разам.
 А на вёсках такі ё звычай, хоць і сьмешны,
 Але верыць пакуль што мужычок наш грэшны,
 Можэ праўда, можэ й не, ды ўсе кажуць гэта,
 Калі курыца пяе—дрэнная прыкмета.
 Хоць якой там ні было, але ждзі прыгоды:
 Там працало, там злягло, заўжды ёсць прапкоды.
 Каб трафунак стаць ня мог, рада ёсць на гэта:
 Трэба с кута у парог (то звычайна мэта)
 Мерыць курыцу—тагды, што судзьба прысудзе,
 Ці не стане галавы, ці хваста пазбудзе!
 Во, сьгодня звычай той наш Цімох прабуе
 І, сагнуўшыся дугой, курыцай кіруе.
 „Не дажджэш ты больш сьпеваць, чаго чэрці дзёрні?
 А патраплю ўжо спагнаць злосць нажом на горлі,
 Ці зусім хвост адесяку, калі хвост прыкінеш,
 Што падскочыць пад руку... а нажа ня мінеш!..“
 Гэтак здуе, а парог трэйчы прыпадае;
 Вачэ бедны наш Цімох—горла не мінае,
 І курыца прападзе праз адну мінуту.
 Ён скарэй ўжо нож кладзе, а ёй за пакуту
 Кажэ: „ўсёжткі, дараваць я табе ня маю,
 Заўтра вынясу прадаць, мо купца спаткаю!“
 Слова даўшы, датрымаў, збыў на рынку гора.
 Жыд знаёмы, Сроль, спаткаў, купіў курку скора.
 Спытаў толькі ў мужыка: несцьціся ці будзе?—
 Той заверыў, што рука, ручыць вельмі будзе.
 Рад Цімох, што ўжо пазбыў—забіць было шкода.
 Зато жыду, што купіў, была ўжо выгода:
 Толькі ў хаце з рук спусьціў і пасыпаў жыта,
 Курка сьпела на падзіў певенем—ды квіта.
 Ажно Сроля узяў страх, прыкры і нямілы,
 А курыца па начах пяе з усей сілы,
 Якой рады не ўжываў, што ей Сроль ня рабіў:
 Шмэльтц казіны ў горла пхаў—нічым не пасобіў.
 Даўно-б к цымусу яе к шабасу прысмажыў,
 Але трэфна, бо пяе, дык аддаць наважыў
 І што тыдзень тры разы бегаў ўсё па рынку,
 Абгледаючы вазы шпарка, без упынку.
 Аж нарэшце улавіў з возам Верэшчаку,
 Крычыць: „што ты нарабіў?“, лезе проста ў драку.
 „Гэта-ж курыца пяе! Па знаёмству мне даў?!“
 А Цімох знай плечы жме, быц аб тым ня ведаў:

„Дык чаго ты з ёй прыстаў, у чым рэч паўстала?
Бачу, курка, як прадаў, добра ручыць стала,
Бо поў слова у мяне ад ёй чуць ня было,
А ў цябе дык і пые—гэта надта-ж міла!..“

✕ НЯУМЕКІ І ЛЕКІ

Захварэў раз Александра і аслаб быў дужа,
Немач нейкая успала—ні скула, ні ружа,
Але шмат былі ацухлі правы бок з рукою;
І нат днём, ня толькі ў ночы ён ня меў спакою.
Ўсякіх лекоў: зёлак, мазі перэпрабавалі;
Цёрлі, дзёрлі, скрэблі, рвалі, мазалі і клалі —
Ані рады. Пайшла жонка хвэльчэра паклікаць,
Той прыйшоў. Абслухаў дудкай, пачаў пальцэм тыкаць.
Акуратна бок абгледзіў, язык, горла, вуста,
Штось нагрэмзаў на паперцы дробненька і густа,—
„Прыкладайце, — кажэ, — гэтым, я зайду ў нядзелю“.
Баба пшоснула у ручку свайму збавіцелю.
Хфэльчэр выйшоў. Баба зараз (спрытна вельмі была)
Мёдам змазаўшы рэцэпту к боку прыляпіла.
У нядзелю хвэльчэр спраўдзі зноў зайшоў да дому,
Сеў на задлі і пытае: „Якое-ж старому?
Як лекаства, ці хоць трохі ёсць якой паправы?“
— „Не, панок, — спыняе жонка, — не зусім цікава:
Картка гэта йшчэ на боку, прыкарэла дужа“.
Хфэльчэр, з дзіву, аж затросся, ды баржджэй да мужа.
Паварнуў—аж ткі і праўда: рэцэпт быў на целе;
Як наробиць тады крыку: „Ці вы зварьяцелі?!“
Зноў спісаў другую картку, бабу без адкладу
Шле ў аптэку, ёй тлумачыць, каб зрабіць да ладу.
Глядзі—баба праз гадзіну ўжо дамоў прыпёрла
І з аптэчнай пляшкі корак выдзірала з горла:
Пальцэм ткае, цывекам порэ, ня дасць рады матка.
Сын узяўся, а ён бачыў, як спраўляўся татка.
Спіснуў з нізу, аб далоні калі пяткай жарне—
„Во як трэба!“—кажэ матцы,—„чымсь час траціць марне“.
У сё гатова. Маззю жоўтай баба вехцём добра
Шмаравала, як належыць, бок, руку і жобра.
Наліла міхстуры ў шклянку, як гарбаты, поўна,
Падала, тлумачыць мужу, нібы хфэльчэр—роўна:
„Мой Ляксандра, не спрэчайся, зрабі па расказу—
Ён казаў па лыжцы сёрбаць, не хватаць адразу!“

Але к вечару у той дзень ўжо лекарства счэзла:
Стары сёрбаў, спадабаўшы, пакуль толькі лезло.
Жонка зноў гадзіла мужу, шмаравала тлуста;
Глядзі—ў вечэр у тэй пляшцы стало саўсім пуста!
Во, назаўтра баба зрана зноў лекарства просе:
Кажэ „як панюхаць далі, і не засталася!
Трэба болей, калі ласка, каб на дзён хоць колькі!“
Хфэльчэр злаяў—„дзед чы жывы, чы хватаюць колькі?“
Як стары, ці ёсць гарачка і чы добра сьпіцца?
Зноў тлумачыць пачаў бабе, ды стаў з ёй сварыцца:
„Каб вас ліха, ўсе вы дурні, як адзін, у хаце,
На! І больш не спадзэвайся—тут на месяц хваце!“
Плачэ баба і лекарства беражэ, скупіцца,
Лье ашчэдна—ўсё пад меру, перадаць баіцца.
... А праз дзвэ нядзелі—стары ўстаў с пасьцелі...





Б. А. адзель

1994 г.

1964 г.

ЦЭНА 15 КАПЕЕК

Глаўны склад у Рэдакцыі „Наша Ніва“ Вільня, Віленская—20.

За перэсылку аднаго экзэмпляра даплачваецца: прастай бандарольню 4 к., заказной 11 к., наложэным плацежом 21 к. Хто выпісывае за рубель адразу за перэсылку не плаціць.

Друкарня М. Кухты, Вільня Дварцовая вуліца № 4.

+





B0000002479736